

Interview met Manolo Miranda, Movimiento 10 de Abril, District Ngäbe-Buglé, Panama

Achtergrond: in 2011 stapte de Nederlandse ontwikkelingsbank FMO in het Barro Blanco hydro-elektrische project in Panama. De dam, die zonder toestemming van de lokale gemeenschap gebouwd werd door het Panamese bedrijf GENISA in het territorium van de inheemse Ngäbe-Bugle bevolking, is vanaf het prille begin erg controversieel geweest. De Ngäbe hebben vanaf het begin vreedzaam geprotesteerd tegen de bouw van de Barro Blanco-dam. In 2012 vielen hierbij door het ingrijpen van het leger 2 doden en 40 gewonden en werden meer dan 100 mensen opgepakt. M10, de lokale beweging die opkomt voor de rechten van de getroffen gemeenschap, heeft altijd gewezen op de negatieve gevolgen van het project. Het mocht niet baten: in 2016 werd het reservoir van de dam gevuld en is de dam in gebruik genomen, wat de bestaanszekerheid van de lokale gemeenschappen in gevaar heeft gebracht.

In april 2021 kondigde FMO aan dat haar betrokkenheid bij het Barro Blanco project ten einde loopt omdat GENISA de lening vervroegd heeft afbetaald. M10 heeft momenteel klacht lopen bij het onafhankelijke klachtenmechanisme van de bank, en was een tweede klacht aan het voorbereiden, die nu niet meer in behandeling wordt genomen. Nick Middeldorp Both ENDS gaat in gesprek met Manolo Miranda van M10 over zijn verwachtingen van het aanstaande bezoek van het klachtenmechanisme en zijn oproep aan FMO om een verantwoordelijke exit.

Nick: *wat is de geschiedenis van M10: hoe is het ontstaan, en waarom heb je je bij de beweging aangesloten?*

Manolo: Movimiento 10 de abril begon in het jaar 1999, toen ze een eerste dam, van 74 MW, in dit gebied probeerden te bouwen. M10 is een organisatie die op die datum, 10 april 1999, in het leven geroepen werd om te strijden voor de rechten van de getroffenen, en om de natuurlijke hulpbronnen te beschermen. Destijds slaagden we: de rechtbank hield het project tegen omdat het constitutionele normen zou overschrijden. Ik was in die tijd een tiener. Vanaf 2011 is de organisatie nieuw leven in geblazen om verzet te bieden tegen de nieuwe dam. We kwamen erachter dat de Nederlandse en Duitse banken – DEG en FMO, het project financierden. En we leerden dat deze banken een beleid hebben dat direct met mensenrechten te maken heeft. Het was erg belangrijk voor ons om contact te zoeken met de bank, om de zorgen van de gemeenschap te delen dat het project onze mensenrechten – onze milieu- sociale, economische en religieuze rechten zou schenden. Maar deze keer konden we het bedrijf GENISA niet tegenhouden, omdat de Panamese overheid stelde dat we internationale investeringen nodig hebben.

Nick: *hoeveel mensen en hoeveel gemeenschappen representeren jullie als M10?*

Manolo: M10 vertegenwoordigt 5 getroffen gemeenschappen, beginnend met de gemeenschap Quebrada Plata, dan Quebrada Caña, Kiad, en Palomar, en tot slot de gemengde boeren- en inheemse gemeenschap Calabasito.

Nick: *Waarom besloten jullie om de rivier te verdedigen?*

Manolo: in dit gebied leefden enkele van onze voorouders. Tabasará was het opperhoofd die bijna heel Panama domineerde. Hij leefde in dit gebied. En hier is ook de petroglyef geschreven die ons kunnen en

onze kennis representeert. Nu staat het onder water. Dus voor ons is dit een hele historische rivier. Daarnaast was het een rivier met een rijkdom aan watersoorten van allerlei types. Daarom was de rivier belangrijk, en dit te moeten verliezen is erg moeilijk voor de gemeenschap.

Nick: *je noemde petroglieden (rotstekeningen – red.). Hoe belangrijk zijn ze, en wat is er met ze gebeurd?*

Manolo: De petroglie die hier in dit gebied staat, is onder water gezet, onder het reservoir van de dam. Onder het meer. Het is een petroglie die de geschiedenis van het bestaan van onze voorouders beschrijft. Ook staat er opgenomen hoeveel wijzen zijn opgeklommen tot opperhoofd. Daar is de geschiedenis beschreven sinds de duizenden jaren die wij hier wonen. Kijk, het heeft ons geraakt in het spirituele – waar we vereringen verrichtten, onze kinderen onderwezen over het bestaan van onze voorouders, en de geschiedenis die ze geschreven hebben. Nu de kan de gemeenschap deze bezoeken niet langer maken. Sommigen, uit dit gebied, maakten deze bezoeken constant, en anderen van buiten de gemeenschap kwamen jaarlijks. Dit bracht ook wat opbrengst voor de gemeenschap, via de verkoop van producten, maar dat kan vandaag de dag niet meer.

En de kinderen, die nu alweer tieners zijn, vragen ons: “wanneer kunnen we de petroglieden zien, wanneer gaan we dit doen dat ik vroeger zag gebeuren”? Het is moeilijk om die vraag te beantwoorden. Het doet pijn. Het doet pijn, omdat dat onze cultuur was. Het gedeelte van onze geschiedenis, van onze voorouders, hier in de rivier Tabasará. Kun je je voorstellen, het opperhoofd Tabasará had zelfs communicatie met het opperhoofd van de Miskito, tot aan Nicaragua! Hier ligt een hele belangrijke geschiedenis. Dit is een impact geweest die, eerlijk gezegd, absurd is voor de gemeenschap. Het bedrijf en de regering zeiden “maar het reservoir kan zakken, zodat de gemeenschap haar activiteiten kan verrichten”. Zou het zijn dat dit allemaal een leugen was? Ze hebben de gemeenschap bedrogen.

Nick: *Wat is de huidige status van de Barro Blanco dam? Is het klaar, is het in gebruik?*

Manolo: Vanaf augustus 2016 is de dam in gebruik. Vanaf dat moment begon de verkoop van energie. Tot aan het jaar 2018 konden we nog rekenen op verschillende soorten [vis]. Er was een grote sterfte van vissen waardoor de grote hoeveelheid vis die er was, is verdwenen. Vandaag de dag is er tilapia, en dagelijks groeit de hoeveelheid tilapia ten koste van de andere vissoorten. Hierdoor heeft de gemeenschap geen adequaat dieet meer. De tilapia is geen inheemse vis: het bedrijf heeft het geïntroduceerd in het reservoir zonder iemand hiervan op de hoogte te stellen. Een ander probleem ligt bij het reservoir zelf. Het reservoir heeft de dynamiek dat het waterniveau daalt en stijgt. En heel vaak hebben we problemen met sediment als het omlaag gaat, dan zitten Kiad en Palomar met het sediment. En het komt met allerlei soorten afval, allerlei soorten dode dieren, precies hier in Kiad. En wij mensen zitten met de stank van ontbinding.

Nick: *Als we het vóór vergelijken met het ná de dam, welke veranderingen zijn er opgetreden voor de personen en families die nabij de dam wonen?*

Manolo: Het eerste dat veranderde: de kinderen kunnen zich niet langer wassen in dit water. Al drie keer is er al bijna een kind verdronken. Ouders kunnen hun kind er absoluut niet achterlaten. Het is stilstaand water, het veroorzaakt allergieën die we behandelen met botanische medicijnen en met de medicijnen van buiten. Een hele verandering in het leven van de mensen die nabij de dam wonen. Ook het economische leven: heel veel personen richtten zich op de verkoop van allerlei soorten [vis]. En

niemand kan dat nog doen. Aan de andere kant: de vlakke stukken land, dat waren de meest vruchtbare en productieve stukken land, dat zijn de stukken land die verloren zijn gegaan. Een banaan groeit nergens anders zoals op die vlakke aarde. Ook op sociaal gebied zijn er verschillende gevolgen. De gemeenschappen leefden in verbondenheid, ze bezochten elkaar. Nu, om van de ene gemeenschap naar de andere te gaan moet je heel wat omwegen maken, de heuvel over, om er te komen. Of een boot nemen, en er uren over doen. Of anders een gemotoriseerde boot nemen die snel is, maar dan moet je betalen. We kunnen ook andere veranderingen zien: vroeger kon je de konijnen zien langs de rivier, allerlei diersoorten, zelfs herten. Dus, eerlijk gezegd zijn dit erg onverhoopte en zware gevolgen voor de gemeenschap.

We herinneren ons dat meneer X van de bank ons vertelde: “wen er maar aan, om met het slechte te leven”. Dit is een belediging voor ons. De gemeenschap kan de woorden niet vergeten die meneer X gebruikte in één van de bezoeken die hij bracht. Dit is een zware belediging, dit hebben de gemeenschappen onthouden. Er was land, en je kon [gewassen] verbouwen, en de volgende generaties zouden kunnen verbouwen. Waar gaan de volgende generaties van leven als het economische leven elke dag moeilijker is? Nu hebben we geen land meer. Verschillende families hebben zich moeten begeven op privé-eigendommen, andere hebben zich moeten begeven op de bezittingen van hun eigen familie. En zoals jullie weten, bij bij landbouwgerelateerde zaken is het zo dat één persoon de eigenaar is. Dat kan dezelfde familie zijn, maar die hoeft niet altijd te delen. Het zijn 6 hectares land, we zijn aan het praten over een goede hoeveelheid vlakke grond die onder water is gezet. En dit heeft een nieuw conflict veroorzaakt, tussen de gemeenschappen zelf. Dit zijn enkele van de problemen die we tegenwoordig doormaken in de gemeenschap.

Nick: *En de mensen hebben wel geld gekregen voor hun land?*

Manolo: hier is een norm van toepassing die in Panama de kadastrale norm heet. En volgens de kadastrale prijs van het land zijn dat twee cent per vierkante meter. Twee cent per vierkante meter. Oftewel, als iemand 1000 vierkante meter heeft, wat voor geld gaat die krijgen? Dit is geen onderhandeling, dit is economische zelfmoord.

Nick: *De gemeenschappen ontvangen elektriciteit? Of wat gebeurt er met de elektriciteit die gegenereerd wordt?*

Manolo: Geen enkele gemeenschap ontvangt de energie die gegenereerd wordt met de Barro Blanco hydrocentrale. De energie staat in directe verbinding met het nationale en internationale netwerk, voor de verkoop. Dat is niet iets waar de gemeenschap, nu of in de toekomst, van gaat profiteren. Zelfs niet in de dromen van het bedrijf of de regering, zou de gemeenschap ooit gebruik kunnen maken van dit nut dat de natuur aan het land geeft.

Nick: *Welke hoop heb je over het bezoek van het klachtenmechanisme?*

Manolo: Wij in de gemeenschap hebben een hoge verwachting het bezoek van het mechanisme van de banken, om te vertellen wat er is gebeurd sinds de dam is gebouwd. Wat er aan het gebeuren is, en hoe wij deze situatie nu zien. Want hier [in Panama] ontkent men heel veel van de gevolgen die de gemeenschap ondervindt. Om te zeggen tegen het onafhankelijke panel, en tegen de bank, dat ook wij mensen zijn.

Nick: *Jullie waren een tweede klacht aan het voorbereiden. Waar gaat de tweede klacht over en wat gaat er gebeuren met deze klacht?*

Manolo: We kunnen niet speculeren en zeggen wat er zou gaan gebeuren met de tweede klacht. De bank wil een directe communicatie met ons om tot toenadering te komen. We weten niet of dat is om tegemoet te komen aan de eis van de gemeenschap, omdat de tweede klacht te doen heeft met de milieuschade en economische schade die er geleden is. Want de gemeenschap heeft het erg moeilijk.

Nick: *Wat vind je een verantwoordelijke exit van de banken?*

Manolo: Wij zijn erachter gekomen dat het bedrijf GENISA probeert haar schuld met de bank af te lossen via een ander privaat bedrijf, [een bedrijf dat] het conflict niet veroorzaakt heeft, dat de schending van onze mensenrechten geproduceerd heeft. Het bedrijf dat de schending van onze sociale, culturele, milieurechten geproduceerd heeft. Daarom hebben we aan de bank gevraagd om alstublieft haar verantwoordelijkheid te nemen. Wij willen dat de bank met ons gaat zitten. Als het echt beleid heeft met respect voor mensenrechten, laten we dan de zaken op tafel leggen.

Hier hebben wij helemaal geen kortstondige geldelijke compensatie nodig. Als een bedrijf juridische zekerheid krijgt, waar blijft dan de menselijke zekerheid voor de bevolking? De juridische zekerheid van een mens staat boven die van een bedrijf. Wij moeten weten wat er gaat gebeuren met de juridische zekerheid van het sociale, economische, culturele, en spirituele leven van de bevolking. Als deze dam er niet wat geweest, zouden we genoeg soorten [vis] hebben om 50 jaar, 100 jaar, 200 jaar, 300 jaar te leven na onze generatie. Maar wij krijgen deze dienst niet meer, die de natuur aan ons schonk. Wij leefden van haar (de natuur), dat was de bestaanszekerheid van de gemeenschap.

Stel dat het het bedrijf zegt: "hier, neem 5000 dollar". Maar tegenwoordig, met de kosten van het levensonderhoud hier in Panama is 5000 dollar geen geld. Hoe gaan jij en je familie leven van 5000 dollar in de komende 50 jaar? En de 50 jaar daarop? Wat hebben wij aan het krijgen van een kruimel als we honger leiden, hoe gaat dit ons probleem oplossen? Dit is waarom we hebben gezegd: we willen een permanente oplossing.

We zijn er niet in geslaagd om de concessie van GENISA ongedaan te maken, omdat het bedrijf miljoenen dollar winst zou maken. Wat blijft er over voor de gemeenschap? Maar de overheid heeft geen enkele hulp geboden aan de slachtoffers, wil niet luisteren naar de gemeenschap. De overheid, noch het bedrijf, noch de banken – ze hebben absoluut niets gedaan om een oplossing te zoeken voor dit probleem. Wat ze wel hebben gedaan: de schadelijke gevolgen voor de gemeenschappen achterlaten. Op dit moment zijn er mensen in de gemeenschap die niets te eten hebben. Wat is de oorzaak? Omdat ze het land zijn verloren dat ze van de rivier Tabasará hadden. Nu hebben ze niets te eten. Dus een kortstondige compensatie beschouwen wij niet als een manier om een sociaal probleem op te lossen. We leven in een andere eeuw nu: ze kunnen de bevolking niet meer oplichten. En daarom willen wij dat ze verantwoordelijkheid nemen voor deze negatieve gevolgen die de gemeenschap zijn aangedaan. Want, het is wel zo dat wij onze hulpbronnen hebben opgegeven om deze energie te genereren.

Nick: *En moet de bank toegeven dat het een fout heeft gemaakt met de financiering van dit project?*

Manolo: Het is ook belangrijk voor ons dat de bank zegt tegen de Panamese natie, tegen de wereld: 'We erkennen dat M10 niet streed omdat het een terroristische organisatie is' - zoals GENISA ons

beschouwde – ‘maar omdat er werkelijk een recht geschonden zou worden’. GENISA heeft M10 als terroristische organisatie bestempeld. En desalniettemin financiert FMO dit project. Als ze jou een moordenaar noemen, terwijl je dat niet bent, hoe voel je je dan? Daarom is het voor de gemeenschap niet gemakkelijk geweest om te zeggen “we gaan onderhandelen”. M10 is niet alleen Manolo Miranda, M10 is iedereen die direct of indirect benadeeld is door dit project. De bank moet zich hiervoor verontschuldigen, zeggen: “we vragen vergiffenis aan de gemeenschap aan wie we schade hebben berokkend, maar we zetten ons in om de schade permanent te repareren”. Dat ze dit publiekelijk mogen zeggen. Dat zou voor ons een voorbeeldige exit van de bank zijn.

Nick: *Wat kunnen de Nederlandse organisaties Both ENDS en SOMO betekenen voor jullie, nu en in de toekomst?*

Manolo: Voor ons zijn de organisaties SOMO en Both ENDS organisaties die ons kunnen blijven begeleiden bij onze eis. Als gemeenschap blijven wij lijden zolang er geen gerechtigheid is. En ik denk dat jullie, als Nederlandse organisaties, enkele van de belangrijkste getuigen zijn van de schending van onze rechten als gemeenschap.